

NARRATIEVE TEKSTEN NIEUWE TESTAMENT 2004-2005

PAPER 2

Analysecategorieën voor settings

&

Toepassing op Lucas 1,5-2,51

“De geboorteverhalen”

Universiteit van Utrecht

B.J. van Luijk

0327859

31-05-2005

Intro

Deze paper wil een korte weergave geven van het gebruik van de narrative criticism, zoals deze door M.A. Powell¹ voorgesteld wordt. Deze paper heeft een tweeledig doel. Ten eerste wil ik een overzicht geven van de belangrijkste analysecategorieën, die Powell in zijn hoofdstuk over "*Settings*" geeft. Hierbij wil ik al rekening houden met de categorieën die voor het tweede doel van deze paper van belang zijn. Dit tweede doel is het maken van een eigen casestudy door de in het eerste deel gevonden categorieën toe te passen. Dit hoop ik een samenhangend betoog te doen. De tekst waarop de categorieën toegepast zullen worden is Lucas 1,5 - 2,51. Deze tekst handelt over de "*birth narratives*" of geboorteverhalen, zoals ik ze vrij vertaald heb, van Johannes en Jezus.

Analysecategorieën

Het eerste deel van deze paper zal zich focussen op de analysecategorieën die Powell in het hoofdstuk over "*Settings*" geeft². De settings van een narratio geven context aan de handelingen van de karakters. Settings horen net als gebeurtenissen en karakters bij de geschiedenis (story). Settings en karakters zijn niet altijd zo duidelijk van elkaar te onderscheiden en kunnen voorgesteld worden op één continuüm³. Het is goed om te beseffen dat settings verschillende betekenissen kunnen hebben. Sommige settings zijn symbolisch; ze helpen structuur te brengen in de geschiedenis, bepalen conflicten en tonen karakters. Powell⁴ onderscheidt drie categorieën settings.

Ruimtelijke settings

De ruimtelijke settings ("*Spatial settings*") zijn in de eerste plaats de fysieke omgeving. Daarnaast zijn het de decorstukken en de aankleding. In een geschiedenis kunnen bepaalde settings vaak relevant zijn. Zo is er het onderscheid tussen binnen en buiten, maar ook de meer algemene functie van grenzen⁵. In de evangeliën wordt heel weinig gebruik gemaakt van ruimtelijke settings. Wanneer men deze toch tegenkomt, kan er daardoor vaak meer betekenis aan gehecht worden.

Temporele settings

Er zijn twee verschillende temporele settings: chronologische en typologische. De chronologische settings kunnen weer opgedeeld worden in locatieve en duratieve. De locatieve (temporele) settings geven weer wanneer iets gebeurd is. De duratieve settings geven weer hoelang een gebeurtenis duurde/duurt. Typologische (temporele) settings duiden op een specifieke soort tijd, zoals "'s nachts" of "op de sabbat". De temporele settings komen ook heel weinig voor in de evangeliën, het voorkomen ervan kan dan ook duiden op een extra betekenis.

Sociale settings

Sociale settings zijn de laatste categorie⁶. Hierbinnen vallen politieke instituten, klassenstructuren, economische systemen en sociale gewoontes. Het gaat om de culturele context van de geschiedenis. Voor het begrijpen van deze settings is het van belang de cultuur uit die tijd te bestuderen.

Casestudy "Geboorteverhalen"

Nu de verschillende analysecategorieën zijn gedefinieerd, kunnen we deze toepassen op Lucas 1,5 - 2,51. Ik hoop de categorieën in een samenhangend betoog de revue laten passeren.

Het is goed om op te merken dat het verhaal in de tempel begint en eindigt. Het begint met Zacharias die zijn priesterdienst in de tempel vervult en eindigt met de 12-jarige Jezus die in de tempel onderricht geeft. Dit plaatst het verhaal in een directe Joodse

setting, sterker nog: een van de joodse religie. Dit gronden als een (zeer) oude religie, was in die tijd zeer belangrijk voor een religie. De geboorte en het opgroeien van Johannes en Jezus vinden in deze context plaats.

Bij de aankondiging van de geboorte van Johannes komt dit duidelijk terug: Zacharias wordt *door het lot (God) aangewezen om het reukoffer op te dragen in het heiligdom van de Heer*. Op die plek, aan de *rechterkant van het reukofferaltaar*, bezoekt de engel hem. Dit is het brandpunt van de Joodse religie. Het Joodse volk staat buiten te wachten, iets wat al zou kunnen duiden op het wachten op Jezus als Messias. Het is in ieder geval afgesloten van God(s werk). Als Zacharias naar buiten komt van zijn ontmoeting, kan hij nog niet met ze spreken, ze moeten nog wachten. Zacharias gaat dan naar huis. Daar zoekt ook Elisabet weer de afzondering op, waarschijnlijk omdat de mensen het niet zouden snappen dat zij zo oud zwanger geworden waren.

Bij de aankondiging van de geboorte van Jezus komt de engel het huis van Maria binnen. Dit staat in de stad Nazaret in Gallilea, een minderwaardig geachte streek. Hij laat haar ook weer naar de ontmoeting alleen. De aankondigingen vinden beiden plaats wanneer de personen alleen binnen zijn. Binnen lijkt hier op afgeschermd van de anderen te slaan; het volk wachtte buiten.

Maria reist dan het bergland in naar Elisabet, om met haar alleen te zijn. Ze hebben beide een geheim dat ze voor de mensen willen verbergen. Als ze binnen in het huis komt, werkt God weer: de Heilige Geest vervult Elisabet. En ze beginnen allebei God te loven. Maria keert terug naar huis voor (?) Elisabet bevalt, dan zal zij namelijk weer met de mensen in contact komen.

Bij de geboorte van Johannes heeft Zacharias een schrijftablet nodig om de naam van zijn zoon te vertellen. De naamgeving was zo onbegrijpelijk voor de mensen dat Zacharias dit schrijftablet moet gebruiken. En weer werkt God binnen in huis: Zacharias kan weer spreken en looft vervuld met de Heilige Geest God.

Johannes gaat dan de woestijn in, leeft daar alleen, totdat hij zich aan Israël bekendmaakt.

Bij de geboorte van Jezus is naast de joodse setting ook een Romeinse setting te vinden; Jozef en Maria zijn inwoners van het Romeinse rijk en moeten zich daarom inschrijven. Ze gaan naar Betlehem, de stad van David. Dit laatste wijst weer op de joodse setting en zelfs een koninklijke setting. Daar wordt Jezus ook geboren, maar niet in een rijke omgeving, maar Hij wordt zelfs in een voederbak gelegd. De settings van de aankondiging van (bij Maria thuis) en de geboorte van Jezus (in een voederbak) tonen vooral de nederige afkomst van Jezus, als één uit het volk, niet een koning. De herders zijn ook alleen op het veld als de engelen hun verschijnen, buiten de bewoonde wereld. Het hemelse leger engelen laat hun in dat veld alleen. De herders gaan dan de stad van David in, naar Jezus toe. De voederbak wordt hier drie keer genoemd: een duidelijk teken, juist omdat het zo tegengesteld is aan de boodschap van de engelen.

Jezus wordt ook volgens de joodse wet naar Jeruzalem gebracht. Daar worden ook volgens die wet duiven geofferd. Dit duidt weer op de joodse basis van Jezus. Hier, in het centrum van de joodse religie, leven ook twee diep religieuze mensen, die Jezus als Messias aanwijzen. De profetes Hannah was zelfs altijd in de tempel.

Na dit gaan Maria en Jozef terug naar huis in de stad Nazaret. Daar groeit Jezus op, als gewoon mens, in een gewone stad, niet in de stad Jeruzalem.

Toch komt Hij jaarlijks in Jeruzalem als Jood en op zijn twaalfde blijft Hij hier ook in de tempel. Dat noemt Hij het huis van Zijn Vader. Maar gaat dan wel weer mee naar Nazaret.

Wat betreft de temporele setting, begint het stuk met een duidelijke chronologische, dat wil zeggen duratieve, setting. Deze is gericht op de Romeinse context, die van de wereldgeschiedenis: Herodes is koning. Daarna volgt wel weer direct een verbinding

met de joodse context: de aankondiging vindt plaats toen de afdeling van Zacharias voor de priesterdienst aan de beurt was. De geboorte van Jezus laat ook weer de Joodse (afstamming van David) en Romeinse (volkstelling) context zien. De besnijdenis van beide kinderen (de achtste dag na de geboorte), het reinigingsoffer bij Jezus en het pesachfeest (jaarlijks), gebeuren weer op de tijden die door de Joodse wet waren vastgesteld. Ook wordt dat duidelijk dat nu de tijd aangebroken is dat Gods verlossing van Israël (en de rest van de wereld) begint, dat is te zien in de verschillende aankondigingen en profetieën.

De ouders van beide kinderen verschillen duidelijk in leeftijd. De oudere ouders van Johannes zouden kunnen duiden op het oude verbond van Israël; het oude geloof, met Johannes als profeet. De jonge ouders van Jezus zouden kunnen wijzen op het nieuwe(verbond). De erg oude profetes en Simeon zouden dan ook weer kunnen aangeven dat dit oude verbond zich op Jezus focust en Hem aanwijst als verlosser. Daarbij valt ook te denken aan Johannes die als kind van die oude ouders op Jezus (als het nieuwe) wijst, maar de jonge 12-jarige Jezus die in de tempel met kennis onderricht geeft, hoort zeker ook bij dit plaatje. En dan wellicht ook weer de oudere ouders die Hem kwijt zijn en pas later in de tempel Hem zoeken/vinden.

Voor de geboorte van de kinderen wordt de tijd voornamelijk aangegeven door de maanden van zwangerschap weer te geven. Dit richt de lezer naar de geboorte van de kinderen. Zo ook na de geboorte: na de geboorte wordt er gesproken over de leeftijd van de kinderen, eerst in dagen, dan in jaren.

De gebeurtenissen zelf geschieden in rap tempo, het vele gebruik van “opeens” en “toen” laten dat duidelijk zien. God werkt opeens in de levens van mensen en in dat specifieke moment van de geschiedenis.

Sociale settings komt men tegen in de eerste plaats tegen bij de priesterafdeling waartoe Zacharias behoorde en de verhouding tussen de priesters en het volk. Johannes wordt in die hogere setting geboren. Jezus niet: Hij is de zoon van een uitgehuwelijkt, maar nog niet getrouwd meisje. Terwijl Elisabet graag een zoon wil, maar het al onmogelijk is, wil Maria nu geen zoon en krijgt Hem op een “onmogelijke” manier. De Romeinse overheersing wordt duidelijk bij de oproep tot verplichting inschrijving. Jezus' geboorte gebeurt hieronder. Dat terwijl Jozef dan wel weer afstamt van David: dus behoort tot een koninklijke bloedlijn. Dat de herders, als lowlifes of outcasts van de samenleving, dan weer Jezus komen aanbidden, vormt daar weer een mooie tegenstelling op.

Samengevat zijn een aantal belangrijke observaties te doen:

- God werkt in de geboorteverhalen steeds in het verborgene, binnen in een huis of tempel of afgezonderd op het veld.
- De voorbereiding op de geboorte en de taak van Johannes en Jezus gebeurt ook vooral in de afzondering; Elisabet en Maria zijn alleen, Johannes' leven in de woestijn.
- Johannes en Jezus zijn echte Joden, zij worden geboren en groeien op in de Joodse context; met Joodse gebruiken, feesten en wetten.
- Jezus en in iets mindere mate Johannes zijn geboren op een punt in de wereldgeschiedenis. Zij leefden echt. De geschiedenis wordt in een duidelijk temporele setting geplaatst; koningschap Herodes en volkstelling.
- De geboorteverhalen focussen temporeel op de geboortes van de twee kinderen; tijd gemeten in zwangerschapsperiode en dagen/jaren na de geboorte.
- De breuk tussen het oude en nieuwe wordt door de verschillende leeftijden van de karakters duidelijk. Het oude (zoals het geweest is) wijst op het nieuwe (Jezus).

- De vervulling van de beloften uit het oude testament komt met de geboorte van deze kinderen en toont zich in de aankondigingen en profetieën dat die dag nu aangebroken is.
- Jezus wordt als koning geboren in een nederige familie, Johannes als profeet uit een priesterfamilie, de tegenstelling wordt in de geschiedenis duidelijk gemaakt.
- Lucas portretteert Jezus als een mens van vlees en bloed, die bij Zijn geboorte in de wereld hier niet onder zijn context uitkomt, het gezin moet naar Betlehem en kan enkel een voederbak voor Hem vinden.

Literatuur

Zie noten

Daarnaast nog gebruikt:

Nieuwe Bijbelvertaling

¹ Powell, M.A. (1990). *What is narrative criticism?* Minneapolis: Fortress Press.

² Powell, M.A. (1990). *What is narrative criticism?* Minneapolis: Fortress Press, p.69-83.

³ Chatman, S. (1981). *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca, NY: Cornell, p.138-41.

⁴ Powell, M.A. (1990). *What is narrative criticism?* Minneapolis: Fortress Press, p.70-75.

⁵ Bal, M. (1985). *Narratology: Introduction to the theology of narrative*. Toronto: University of Toronto Press, p.45-46, 94.

⁶ Abrams, M. H. (1993). *A Glossary of Literary Terms. 6th edition*. Fort Worth: Harcourt Brace College Pub.